

Гасене - при разчет за годината 148 882 лв., до края на 2008 г. са изразходвани 64 678 лева. Реализирана е икономия на повече от 80 000 лева.

Изпълнение на приоритетните задачи през 2008 година

- Пожароопасният сезон за ГФ на страната бе обявен още през февруари за периода 28 февруари - 31 октомври 2008 година.
- В изпълнение на Наредба № 30 за условията и реда за извършване на противопожарни мероприятия в горския фонд и опазване на горите от пожари, РДГ подготвиха регионални програми за опазване на горите от пожари, които представиха по време на пролетните съвместни проверки от ДАГ с представители на ГД „ПБС“. Подготовката за пожароопасния сезон и съвместните проверки на комисии с представители от двете ведомства започнаха още на 11.02.2008 година.
- Изготвена бе процедура за избор и доставка на специализирани високопроходими автомобили за патрулиране и първоначална атака на горски пожари на стойност 3.5 млн. лева.

циализирани високопроходими автомобили за патрулиране и първоначална атака на горски пожари на стойност 3.5 млн. лева.

- Продължи дооборудването на участниците в противопожарните ядра със защитни облекла, макар и с по-бавни темпове от необходимото.
- Проучени бяха възможностите за разширяване на видеонаблюдението на горските територии със специализирани камери на територията на РДГ - Стара Загора и Кюстендил.
- В ДГС и ДЛС бяха изготвени и представени в Разплатвателна агенция на ДФ „Земеделие“ над 20 проекта на стойност над 1.7 млн. лв. по Наредбата за условията и реда за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по мярката „Възстановяване на горския потенциал и възвеждане на превантивни дейности“ от Програмата за развитие на селските райони за периода 2007-2013 година. Финансовият ресурс за периода е в размер на почти 30 млн. евро.

Лесозащита

Здравословното състояние на горите

• Прогноза за очакваните нападения от вредители и болести през 2009 г. и предвидените мероприятия за защита на горите

Инж. Стефан БАЛОВ - държавен експерт по защита на горите в ДАГ

Важно условие за поддържане на здрави, устойчиви на болести, вредители и повреди гори, са системните наблюдения и обследвания за установяване на появата, развитието и разпространението на вредителите. На базата на данните от мониторинга, обследванията и лабораторните анализи са разработени прогнозите на трите лесозащитни станции за 2009 година.

Насекомни вредители в иглолистните гори. Боровата процесия е листогризещ вредител с важно икономическо значение за боровите гори. Размерите на нападнатите площи през различните години се променят. В районите на разпространение на вредителя, в които не е водена авиоборба, площите постепенно нарастват и нападението от слабо става силно. В резултат на редовно провежданата авиобиологична и авиохимична борба в много райони на страната степента на нападенията намалява. Регулирането на популационната плътност се извършва и от естествените паразити на вредителя.

Очакванията са, че и през 2009 г. **боровата процесия** ще бъде най-широко разпространеният листогризещ вредител в горите особено в изредени борови насаждения. Силно нападнатите площи, за авиоборба, засега се очертават на близо 28 000 дка. В средата на лятото за този вредител лесозащитните станции ще изработят краткосрочна прогноза.

Нападнатите площи от **боровите листни оси** през последните няколко години намаляват. За 2009 г. се предвижда авиоборба върху 3618 дка с **ръждива борова листна оса** и 2174 дка с **обикновена борова листна оса**. Физиологичното отслабване на иглолистните насаждения и култури по различни причини довежда до масово развитие на различни видове стъблени вредители, предимно корояди. В широколистните гори вредата от тях

е повече косвена, те са преносители на заболявания - холандска болест по бряста, трахеомикоза по гъба и груги. В иглолистните гори вредата е пряка - силнонападнатите дървета изсъхват безвъзвратно. Засегнатите площи от **корояди** в иглолистните гори възлизат на 6266 дка, от които 3734 дка са силнонападнати и 5174 дка са предвидени за борба. Отделно само от върхов корояд са нападнати 2964 дка, от които 2072 дка са предвидени за санитарни сечи. От типограф са нападнати 466 дка, а 93 дка са предвидени за санитарни сечи. Общо засегнатата площ от всички стъблени вредители е 10 047 дка. Предвидени са санитарни сечи в 7366 дка, за механична борба са определени 74 дка, а за наземна химична - 501 декара.

В засегнатите райони е възможна поява и на нови короядни петна независимо от това, че санитарните сечи се извършват редовно. За да бъде редуцирана числеността на вредителите в такива райони и намалени нападнатите площи, е необходимо провеждане на комплекс от горскостопански мероприятия.

Практиката показва, че ефективна защита от тези вредители е възможна само при наличието на добре организирана система за ранно наблюдение, отчитане и прогнозиране на развитието им, степента на разпространението и размера на нанесените повреди.

Наблюденията трябва да се провеждат от специалистите с лесовъдско образование задължително по време на всички посещения в насажденията при работа в гората. Трябва да се отчита и състоянието на биотичните агенти, регулиращи числеността на вредителите: насекомоядни птици, насекоми-ентомофаги, хищници и груги.

Важно е да се знае, че при заселване на повечето корояди в края на лятото короните на дърветата остават зелени чак до пролетта. Поради това е препоръчител-

Анализ на изпълнението на мероприятията

Непрекъснатите промени в климата през последните години дават отражение върху горскогървесната растителност и оказват своето влияние върху здравословното състояние на горите.

Провеждането на сигнализация и лесопатологичен мониторинг за установяване на състоянието на горскогървесната растителност и провеждането на лесозащитни мероприятия са гаранция за поддържане на равновесие и подобряване на устойчивостта на гората.

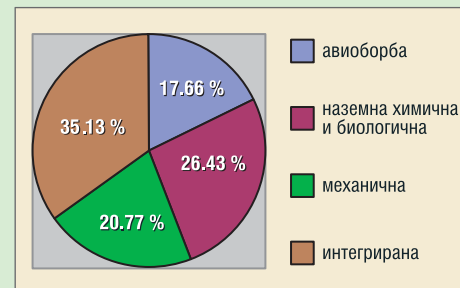
Лесозащитните мероприятия през 2008 г. бяха определени на база годишната прогноза за очакваните нападения от вредители, болести и други повреди, приета на заседание на Националната комисия по лесозащита и утвърдена от началника на ДАГ, и краткосрочните прогнози за очакваните нападения през пролетта. **Лесопатологичен мониторинг за контролиране на нападенията от насекомни вредители и установяване на здравословното състояние на горите**

Лесопатологичен мониторинг се провежда в стационарни обекти и групни

опитни площи с цел проследяване на видовия състав, числеността и динамиката на развитие на икономически значимите насекомни вредители, както и за определяне на количествените и качествените показатели за тяхното развитие. В трите лесозащитни станции се поддържа мрежа от общо 600 постоянни стационарни обекта за проследяване на динамиката на развитие на болести и вредители в горите - коренова гъба, съхнене на иглолистни от болести и абиотични фактори, стъблени вредители, листогризеци насекомни вредители и групи.

За осъществяване на лесопатологичен мониторинг върху разпространението и интензивността на нападенията и потвърждаване на годишните прогнози при зелената гъбова листоврътка (*Tortrix viridana*) и педомерките (*Geometridae*) в началото на годината са заложили 897 броя фотоеклектори и са отчетени резултатите от 545 броя лепливи пояси. След анализа на получените данни от трите лесозащитни станции са уточнени окончателно и силно нападнатите от тези вредители пло-

щи. Използвани са и 1577 феромонови уловки. За ограничаване на повредите и разпространението на големия борб хоботник в иглолистните култури и насажденията през пролетта е проведен лесопатологичен монито-

Съотношението на площите с проведена борба срещу вредители и болести по видове борба в процент от общата площ

ринг, като са заложили токсифицирани ловни кори.

Проведени са лесопатологични обследвания в горските разсадници.

Извършени са лабораторни анализи върху здравословното състояние на някои вредители, като зимна летораслозавивачка, голям горски градинар, златозадка, гъботворка, борбова

но на местата, където се очаква поява на тези вредители - наличие на повредени от вятър гървета или райони с формирани короядни петна, наблюденията за отклоненията в вредителите да се извършват прецизно.

Работата за ограничаване на вредните прояви на короядите е задължение на всички, които работят в горите, и положителните резултати зависят от това дали всеки от нас си е свършил добре работата.

Болести и повреди в иглолистните гори. Факторите, предизвикали **съхненето** на белия бор през последните години, остават непроменени. Това дава основание за не много оптимистична прогноза. Една от най-важните причини за намаляване на съхненето са обилните валежи през зимата и пролетта. Поради това, че причините са комплексни, не може да се очаква преустановяване на процеса. Засегнатата през годината площ е над 15 000 дка, като почти цялата е предвидена за санитарни сечи. Само от изсъхване на корените и гърветата от коренова гъба са нападнати 291 дка, но и в много други случаи става въпрос за влиянието на кореновата гъба.

Съхненето ще продължи и през следващите години, макар и в по-малък размер в сравнение с предишното десетилетие. В по-дългосрочен аспект този процес може да бъде овладян. За това ще допринесе намаляването на залесяванията с тези видове, свързано с премахването на стопанския клас за реконструкция, намирането на реализация на дребните сортименти при извеждане на отглеждани и санитарни сечи.

Насекомни вредители в широколистните гори. Най-опасният листогризещ вредител в широколистните гори - **гъботворката**, засега остава в латентно състояние. Резултатите от лесопатологичния мониторинг в стационарните пробни площи показват, че коефициентът на размножаване на места нараства - 64 429 дка са площите с регистрирано слабо присъствие на

вредителя.

В края на миналия век на много места в страната имаше силни нападения от **златозадката**, свързани с масовото размножаване на вредителя в крайпътните насаждения и тези от селскостопанския фонд. В резултат на проведените широки лесозащитни мероприятия градацията на вредителя беше преустановена и засега не се установява неговото присъствие.

Листоврътките и педомерките са насекомни вредители в гърбовите гори, които се наблюдават всяка година. Нападенията са слаби, макар и на значителни площи - 312 438 дка. През годината се предвижда борба на площ от 25 200 дка, но действително нападнатите в силна степен площи ще се определят с фотоеклектори и лепливи пояси през зимата и началото на пролетта.

Промените в климата - глобалното затопляне и намаляването на количеството на валежите, създават добри условия за развитие на вредителите и благоприятства масовото им размножаване. Процесът на развитие на листоврътките и педомерките в градацията може да бъде потиснат с провеждането на лесозащитни мероприятия. Климатичните промени провокират намаляване на жизнеността на гървесната растителност. Една от основните причини за продължаващото съхнене на гъба и другите широколистни видове е трайното повишаване на температурите и продължителните засушавания. Въпреки това, в резултат на проведените санитарни сечи, размерите на засегнатите площи в сравнение с предишните години са по-малки.

Болести и повреди в широколистните гори. **Съхненето на гъба** е на площ 15 812 дка, от които 12 436 дка са предвидени за санитарни сечи. **Съхненето само при цера** е 8107 дка, с 5201 дка предвидени за санитарни сечи. Очакваме процесът на **съхнене в гърбовите гори**, обхващащ значителни площи след каламитетните обезлиствания от гъботворката и златозадката на хи-

по защита на горите през 2008 г.

процесионка; дисекции на пеперуди от педомерки за установяване на яйцепродуктивността им и други.

Изпълнение на предвидените по прогноза мероприятия по защита на горите за 2008 година

Общото здравословно състояние на горите беше добро. Не бяха допуснати обезлиствания от вредители и прояви на епифитотии в горите. **Авиоборба.** Проведена е срещу бороволистни оси и борова процесионка на обща площ от 9596 дка при достигнатата смъртност на вредителите 90-95 %. Мероприятията са проведени върху силно нападнатите и потвърдени след допълнителни обследвания площи.

Наземна химична борба е проведена върху площ от 14 359 дка. Предимно срещу вредители и болести в горските разсадници и в младите култури. В горските разсадници са проведени мероприятията за профилактика и борба.

Механичната борба е проведена на площ от 11 284 дка, предимно срещу плевели, мишевидни гризачи, тополов сечко и тополова стъкланка, тополов пъпкояг, борова процесионка,

самотна бороволистна оса, голям боров хоботник, листни и щитоносни въшки и дивечови повреди в горските разсадници и културите.

Предвидените и проведени лесозащитни мероприятия през 2008 г., сравнени с тези през 2007 г., както и изразходваните финансови средства, са показани в таблицата.

Недопускането на обезлиствания и влошаване на здравословното състояние на горите през 2008 г., с минимални финансови разходи за лесозащитата, се дължи на точното спазване на нормативните документи по

защита на горите, на подобрени възможности за информация чрез глобалната мрежа, добро взаимодействие с научните институти и звена. В резултат на работата на експертите и специалистите от РДГ, ДГС, ДЛС и ЛЗС, на поддържаните контакти с учени от ИГ при БАН, ЛТУ и на постоянните връзки с НСРЗ при МЗХ, както и на заговорителната материална обезпеченост горите са запазени в сравнително добро здравословно състояние, което е една от основните цели на лесозащитата.

Таблица

Мероприятие	Прогноза 2007 г.	Отчет 2007 г.	Изразходвани средства 2007 г.	Прогноза 2008 г.	Отчет 2008 г.	Изразходвани средства 2008 г.
	дка	дка	лева	дка	дка	лева
Авиоборба	39 880	27 810	113 220	25 762	9596	24 361
Наземна хим. и биол. борба	26 590	13 670	83 365	24 785	14 359	110 724
Механична борба	3081	2343	16 684	14 288	11 284	4939
Интегрирана борба	-	-	-	19 293	19 087	26 538
Общо	69 551	43 823	213 269	84 128	54 326	166 562
Санитарни сечи	197 456	104 210	-	240 946	134 585	-

ляди хектари в края на миналия век, постепенно да захватне.

Съхнене при другите широколистни се наблюдава при бука на обща площ 2693 дка, тополите - 112 дка, акацията - 627 дка, ясена - 364 дка, и други. От **мастилена болест по кестена** съхнат макар и в слаба степен 720 декара. Известно подобрение на санитарното състояние при тополите може да се очаква, ако своевременно се извършват необходимите агротехнически мероприятия - напояване, напояване, окопаване и други.

Повреди от абиотични причини. Санитарното състояние на горите се влияе от късните студове, силни ветрове и мокър сняг, слани, високи температури и други. Общо 34 964 дка насаждения и култури с повреди от абиотични фактори са предвидени за санитарни сечи през годината.

Повреди от горски пожари. По-важните причини за възникване на горски пожари са високите летни температури, засушаванията и антропогенният фактор. Предвидени са 73 122 дка за санитарни сечи в засегнатите от пожари гори.

Повредите от дивеч са основно от сърни и елени и се изразяват в прегризване на връхните леторасли на младите фиданки. Предвидените площи за наземна химична и механична борба и санитарни сечи възлизат на 664 декара.

Вредители и повреди в горските разсадници. От заболяванията и повредите в разсадниците най-често срещани и опасни са **сеченето** с посочена засегната площ от 239 дка, **кореновото гниене** - на площ от 162 дка, **ръжда на тополите** - 169 дка, **сиво гниене** на площ от 4 дка, а от насекомните вредители особено опасни са **кореногрizeците** - **априлски и майски бръмбари** и други вредители с общо нападната площ от 587 декара. Някои от посочените за наземна химична борба мероприятия в силно нападнатите площи в разсад-

ниците ще бъдат проведени двукратно, което завишава допълнително планирания размер на площта.

Заклучение. Общата площ на горите, засегнати от биотични и абиотични фактори, възлиза на 862 593 декара, което представлява 2.34 % от залесената площ. В сравнение с предходната година - 971 769 дка, се наблюдава намаление с 109 176 декара. Най-значителни по размер са нападнатите площи от борова процесионка. Тревожно е положението с нападанията от корояди и незатихващите процеси на съхненето в дъбовите гори и културите от бял бор. Очакват се локални нападения от листоврътки и педомерки на малки площи. Определящо влияние върху здравословното състояние на горите ще имат процесите, свързани със съхненето на дъбови и черови насаждения, съхненето в тополовите култури и културите от бял и черен бор, смърч и дуглазка. В тези гори особено внимание трябва да се отдели на извеждането на предвидените по лесоустройствен проект санитарни сечи и другите лесозащитни мероприятия, предвидени в прогнозите на лесозащитните станции. Профилактиката в горите изисква своевременно провеждане и на отгледните сечи. Това е възможно при осигурен допълнителен финансов ресурс, без който резултатите ще са незадоволителни. Най-добър резултат в районите с лесозащитни проблеми се постига с осъществяването на комплексни програми, с допълнително финансиране и провеждане на всички видове сечи, почистване на сечищата, бързо възобновяване на освободените площи.

За ограничаване на повредите през 2009 г. в прогнозите на лесозащитните станции се препоръчва провеждането на лесозащитни мероприятия на обща площ от 270 380 дка, в т.ч. авиоборба - 58 973 дка, наземна химична борба - 11 892 дка, механична борба - 44 381 дка, интегрирана борба - 68 дка, и санитарни сечи върху площ от 155 066 декара.